

Het Europese model

"Niets stuit mij zo tegen de borst als iemand die beweegt, maar niet weet waar naar toe", heeft de bekende danser en choreograaf Hans van Manen eens gezegd. Wat geldt voor ballet, kan men ook op het Europese integratieproces toepassen. Europa integreert, maar wie weet waar naar toe? Om het perspectief wat te verhelderen, heeft de Europese Commissie een inventariserend onderzoek laten doen naar de 'shaping factors' en 'shaping actors' van Europa na 1992¹. Hiervoor is aan twaalf wetenschappelijke denk-tanks, één uit elk van de lidstaten, gevraagd om de belangrijkste nationale en internationale factoren in kaart te brengen die de ontwikkeling van Europa na 1992 zullen bepalen. Daarnaast is aan Europese topondernemers gevraagd wat hun visie is op de richting die Europa zou moeten ingaan en welke prioriteiten zij daarbij stellen.

Het is niet verrassend dat alle twaalf nationale instituten – voor Nederland heeft de WRR een bijdrage geleverd² – de sterk toenemende internationale concurrentie zien als een belangrijke drijfveer achter de ontwikkelingen in Europa. Om in de internationale wedloop mee te kunnen, moet de relatieve technologische positie worden versterkt, moeten het onderwijssysteem en de kwaliteit van de infrastructuur worden verbeterd en moet het aanbod van technisch geschoold personeel toenemen. Voorts wordt consensus tussen de sociale partners cruciaal geacht om de internationale concurrentie aan te kunnen. Dat wil niet zeggen dat de bestaande bi- en tripartite overlegstructuren geen aanpassing behoeven; met name de loon- en prijsvorming zou beter moeten worden afgestemd op de lokale produktiviteitsontwikkeling. In het sociale vlak wordt het ontstaan van een maatschappelijke onderklasse zonder arbeid, inkomen en perspectief als een groot gevaar gezien. Extra inspanningen zijn nodig om die ontwikkeling te keren. Andere problemen die worden gesignaleerd zijn de internationale tegenstellingen, het milieuvraagstuk, de vergrijzing, het ontbreken van een Europese identiteit, grote regionale verschillen en maatschappelijke spanningen als gevolg van toenemende immigratie.

Tegenover de veelheid van nationale en internationale problemen die de wetenschappelijke instituten schetsen, lijken de geïnterviewde Europese ondernemers te worden geobsedeerd door maar één probleem: de internationale concurrentie. Om daaraan het hoofd te bieden moet de voltooiing van de interne markt absolute prioriteit hebben. Het gaat daarbij niet alleen om de verwijdering van nog resterende barrières voor het vrije verkeer van arbeid, goederen, diensten en kapitaal, maar om het totstandkomen van een werkelijk geïntegreerde markt, die wordt ondersteund door een duidelijke, uniforme Europese regelgeving. Het ontstaan van zo'n markt zou de concurrentiekracht van de Europese industrie enorm kunnen versterken. Om die geïnte-

greerde markt te verwezenlijken pleiten de ondernemers voor verbetering van de infrastructuur, verhoging van de R&D-inspanning, gecoördineerde actie voor de ontwikkeling van Oost-Europa alsmede verbetering van onderwijs, beroepsopleiding en talenkennis. Hoewel veel van de ondervraagde ondernemers van mening zijn dat de concurrentie-achterstand ten opzichte van Japan de laatste jaren is toegenomen, tonen zij zich geen voorstanders van een meer protectionistische koers.

Ondanks hun fixatie op de internationale concurrentie hebben de ondernemers ook oog voor de sociale problemen. Opvallend is hun brede steun voor het concept van de 'sociale markteconomie'. De ondernemers achten het gerechtvaardigd dat Europa meer uit geeft voor het spannen van een 'sociaal vangnet' dan bij voorbeeld Amerika of Japan. Wel maken zij zich zorgen over de toenemende sociale kosten van lage economische groei en hekelen zij de inefficiënties waarmee het verdelen van de welvaart, bij voorbeeld in de gezondheidszorg, vaak gepaard gaat. Die gaan ten koste van hun vermogen om economische groei en werkgelegenheid te scheppen.

De uitkomsten van de studie worden in het rapport geïnterpreteerd als steun voor het Europese model, dat de dynamiek van een open markteconomie probeert te combineren met de stabiliteit van goede sociale verhoudingen. Het is echter de vraag hoe robuust dit model in werkelijkheid is. De bereidheid in Europa om middelen voor achterblijvende regio's beschikbaar te stellen, is tanende. Hetzelfde geldt voor de bereidheid binnen lidstaten om kansen voor minder bedeelde groepen te creëren, vooral als daarbij etnische verschillen in het spel zijn. Ook de verleidingen van het protectionisme worden niet altijd zo overtuigend weerstaan als de onderzoeksresultaten lijken te suggereren. De bescherming van de Europese staalindustrie en het recente bananenbesluit zijn daarvoor illustratief.

Het is bemoedigend en stimulerend dat de Europese Commissie en de Europese ondernemers zoveel geloof in eigen kunnen ten toon spreiden. Maar het neemt de twijfels over de levensvatbaarheid van het Europese model niet weg. Europa zal nog moeten laten zien dat het werkelijk een antwoord heeft op de economische, politieke en sociale uitdagingen waarvoor het staat.

L. van der Geest

1. A. Jacquemin en D. Wright (red.), *The European challenges post-1992*, Edward Elgar, Aldershot, 1993.

2. F. Bletz, W. Dercksen en K. van Paridon, *Shaping factors for the business environment in the Netherlands after 1992*, Sdu uitgeverij, Den Haag, 1993.